
[B] **“DE GROOTE PASTOR VAN HET
KLEINE INGOYGHEN”.
BIOGRAFIE VAN HUGO VERRIEST**

De biografie is een genre dat in Vlaanderen veel minder dan bijvoorbeeld in de Angelsaksische wereld, kan bogen op een rijke en lange traditie. De jongste decennia is daar echter geleidelijk verandering in gekomen. De West-Vlaamse historische publicist Romain Vanlandschoot (*1933) heeft daartoe een belangrijke bijdrage geleverd, in het bijzonder met voortreffelijke levensbeschrijvingen van Albrecht Rodenbach (1856-1880) en Cyriel Verschaeve (1874-1949). Eind 2014 rondde hij zijn biografische drieluik van West-Vlaamse flaminganten af met een even voorbeeldig boek: *Hugo Verriest. Biografie*.

Priester Hugo Verriest (1840-1922), een van de intellectueel meest onafhankelijke Belgische katholieken van de negentiende eeuw, was onder meer leraar aan het Klein Seminarie van Roeselare (waar hij ook zelf had gestudeerd), directeur van het bisschoppelijk Sint-Vincentiuscollege van Ieper en dorpspastoor in Wakken en Ingooigem. Het waren echter niet deze kerkelijke en pedagogische functies die “de pasto(o)r van te lande” een blijvende plaats in de Vlaamse geschiedenis opleverden, maar wel zijn rol in het culturele leven in het algemeen en in de Vlaamse Beweging in het bijzonder – zijn “cultuurpolitieke arbeid”, zoals de auteur het omschrijft.

Een sterke affiniteit met Verriest en zijn denkwereld hindert Vanlandschoot niet om de man, die tijdens de laatste kwarteeuw van zijn leven in bepaalde kringen een soort van cultstatus genoot, uitermate objectiverend en kritisch te benaderen. Op die manier schreef hij een biografie die beantwoordt aan alle criteria van een eigentijdse historisch-wetenschappelijke monografie. Zo aarzelt de auteur niet om herhaaldelijk te benadrukken dat Verriest weliswaar een briljante, inspirerende en charmerende voordrachtgever en causeur was, maar

Een postkaart met de beeltenis van Hugo Verriest.

dat zijn toespraken tegelijk niet altijd even diepgaand waren en dat hij zichzelf vaak herhaalde – zeker in zijn latere jaren. Zijn vriend en Ingoogemse dorpsgenoot Stijn Streuvels (1871-1969) schreef eind 1901 aan zijn collega-literator Emmanuel De Bom (1868-1953) bijvoorbeeld over Verriest dat “die altijd maar reist met 't artikel Gezelle-Rodenbach”.

Daarnaast maakt Vanlandschoot duidelijk dat Verriest als creatieve en essayistische literator heel wat minder kwaliteit kan worden toegedicht. Toch pleit Vanlandschoot ervoor om de bijna tweehonderd bijdragen van Verriest in het voornamelijk door hem geleide weekblad *De Nieuwe Tijd* (1896-1901) aan een grondig onderzoek te onderwerpen – precies omdat het nooit eerder gebeurde. De redactionele opzet van dit tijdschrift viel inderdaad goeddeels samen met het maatschappelijke programma dat Verriest voorstond. Vanlandschoot, die in zijn hele biografie de progressiviteit van Verriest sterk beklemtoont, stelt het heel affirmatief: “Op dat precieze tijdstip integreerde hij formeel zijn flamingantische overtuiging, zijn artistieke en esthetische inzichten, en zijn christendemocratische opvatting in één groot

geheel: de herwording van Vlaanderen. (...) Voor hem bestond er geen onderscheid tussen de Vlaamse beweging en de democratische beweging.” In *De Nieuwe Tijd* verschenen ook de “met veel uitroepetekens” geschreven bijdragen die in 1901 werden gebundeld in *Twintig Vlaamse Koppen*, dat vandaag het boek is waarmee Verriest het meest wordt geassocieerd.

Verriest, die aanvankelijk vooral bekendheid genoot als inspirator, animator en mentor van de katholieke Vlaamsgezinde studentenbeweging (in West-Vlaanderen), was vanaf de jaren 1890 in ruime (katholieke) kring uitgegroeid tot enerzijds een autoriteit en anderzijds een beroemdheid. In overeenstemming met zijn welbekende ijdelheid liet hij zich bovendien graag op diverse manieren publiekelijk fêteren in Vlaanderen en Nederland.

Hugo Verriest, hoogstaand intellectueel én “grand seigneur”, was in de eerste plaats een charismatisch en inspirerend boegbeeld van de Vlaamse Beweging, een enthousiasmerende “levenswekker” zoals men het destijds stelde. Tegelijk was hij “een scherp psycholoog, maar evenzeer een warm pedagoog” die - “tegen het gesloten katholieke denken” in - het persoonlijke en kritische denken en de religieus-ideologische verdraagzaamheid propageerde en stimuleerde. Hij personifieerde en incarneerde als het ware de Vlaamse emancipatie en volksverheffing. Bij dat alles – en ook dat laat Vanlandschoot niet na kritisch te accentueren – gaf Verriest de aanzet tot de mythologisering van zijn oud-leerling Albrecht Rodenbach en zijn oud-leraar Guido Gezelle (1830-1899), ondanks fundamentele politieke en taalkundige meningsverschillen met laatstgenoemde. Zo keerde Verriest zich al vrij snel af van het West-Vlaamse taalparticularisme van Gezelle c.s. In zijn veel ruimere visie op de hele Vlaamse Beweging ondersteunde hij het streven naar een eenheidstaal voor Vlaanderen en Nederland. Van een andere orde, maar evenzeer ingegeven door de opzet om een volledig portret – inclusief de onvermijdelijke minpunten – te schetsen van deze liberaal-katholieke en breeddenkende priester, is dat zijn biograaf zich niet te beroerd voelt om uitvoerig te melden dat Verriest slordig en ondermaats presteerde als financieel beheerder. Gedurende tientallen jaren sleepte hij een hoge

schuldenberg met zich mee. Deze aanslepende geldkwestie was slechts één van de elementen die leidden tot een gespannen en later zelfs problematische verhouding tussen de ruimdenkende Verriest en de conservatieve, ultramontaanse en traditionalistische autoriteiten van het bisdom Brugge. Die hadden vooral moeite met Verriests uitgesproken flamingantisme, zijn volkse en naar de christendemocratie neigende maatschappelijke gezindheid (weliswaar altijd binnen de schoot van de katholieke partij), zijn oppositie tegen “de klerikale gehoorzaamheidscultus” en kwezelachtigheid, en zijn vooral vanaf het einde van de negentiende eeuw intense contacten en frequente samenwerking met Nederlandse protestanten en Vlaamse vrijzinnigen. De betrekkingen met laatstgenoemden verliepen aanvankelijk – samen met zijn Ingoogemse parochiaan Stijn Streuvels – via het vernieuwende literair-culturele tijdschrift *Van Nu en Straks* van de Brusselse (kunst)historicus, essayist-romancier en (anarchistische) socialist August Vermeylen (1872-1945) en de groep daarrond. Een en ander maakte dat de handel en wandel van Verriest – een priester “met een zekere onbuigzaamheid van karakter” – nog meer dan voordien nauwlettend en argwanend werden gevolgd door het Brugse episcopaat. Verriest was vanaf 1886 ook voorzitter van de Ieperse Davidsfondsafdeling en vanaf 1889 van die van Waregem-Wakken,

Hugo Verriest, een gecultiveerde gentleman met verfijnde omgangsvormen, was de op één na jongste uit een gezin uit het West-Vlaamse Deerlijk. Dat behoorde, met zijn vier zonen en drie dochters, tot de “plattelandsburgerij” en klom in de negentiende eeuw opmerkelijk hoger op de maatschappelijke ladder: zijn oudere broer Adolf (1830-1891) was advocaat en politicus in Kortrijk, zijn zuster Ode (1832-1918) kloosteroverste van de Dochters van Liefde en zijn jongere broer Gustaaf (1843-1918) hoogleraar geneeskunde in Leuven. Hugo maakte niet bepaald carrière binnen het klerikale apparaat, wel integendeel, maar hij ontwikkelde zich – meer dan de drie bovengenoemde kinderen uit het gezin van Petrus-Johannes Verriest en Carolina Vanackere – tot een publieke figuur in heel Vlaanderen. In 1906 werd hij zowel lid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde in Gent als eredoctor van de Leuvense universiteit.

Op 17 augustus 1913 – het jaar voordien was hij op pensioen gesteld als pastoor – werd aan Verriest in zijn woonplaats Ingoogem, onder impuls van de pluralistische Vereniging van Vlaamse Letterkundigen (VVL), een grootse en druk bijgewoonde huldeviering aangeboden, “de laatste eensgezinde flamingantische manifestatie voor de Eerste Wereldoorlog”. Dit initiatief vormde een culminatie-, maar ook een keerpunt in zijn leven. De boodschap van de tolerante katholieke priester (die al in 1872 een redevoering met de programmatorische titel ‘Eertijds heeft er een volk bestaan’ uitsprak) was immers goeddeels ingehaald door de geschiedenis, met name door de positieve ontwikkeling die de Vlaamse Beweging met vallen en opstaan sindsdien had doorgemaakt. Het bleef tijdens het laatste decennium van zijn leven dan ook nogal stil rond Hugo Verriest. Hij overleed in Ingoogem op 27 oktober 1922. Bij de teraardebestelling van Verriest nam de liberale en vrijzinnige auteur Herman Teirlinck (1879-1967) de huldetoespraak aan het graf voor zijn rekening. De evaluatie van deze gebeurtenis door Vanlandschoot is illustratief voor zijn globale visie op het historische belang van Hugo Verriest: “De grafrede van Teirlinck had de betekenis van een publieke hommage aan de verdraagzaamheid en de brede gedachten van deze priester.”

NICO VAN CAMPENHOUT

ROMAIN VANLANDSCHOOT, *Hugo Verriest. Biografie*, Lannoo, Tielt, 616 p.